

A tárgyalás sorrendje ellen már kifogást kell tennem. Az általános bevezetés után megállapítja a szerző a két kódex szövegének egyezését, korát és forrását (I.), ezután szól a *ritkább kifejezések* (II.), *ritkább szóalakok* (III.) egyezéséről s a *helyesírás* egyezéséről és eltéréséről (IV.). Látható, hogy mindez a *szótanban* van helyén, még pedig megfordított sorrendben s itt is a II. és III. fejezet a jelentéstannak képezi tárgyát; pedig a szerző több helyütt említi, hogy a kódexek alaktana és mondattana következnie fog, de következnie kellene a hangtannak is, mert a jelen értekezésben éppen ennek legjelentősebb fejezete, a hangváltozásokról szóló rész hiányzik.

Ezek után a szerző azt igyekszik megállapítani, hogy a két kódex melyik nyelvjárásban keletkezett. És az alsó-drávai nyelvjárásból számos meggyőző adattal bizonyítja be, hogy a kódexeket, mivel e nyelvjárás sajátosságait tüntetik fel, csakis *ilyen táj-szóalással beszélő egyén* írhatta. Az adatok oly meggyőzők, hogy teljesen megnyugodhatunk bennök; azonban ellene kell mondanom a szerző azon véleményének, hogy »a szókincs a nyelvjárásra vonatkozólag kétes erejű, ingtag bizonyíték:« ellenkezőleg: az olyan szavak, a melyek valamely nyelvjárásnak különös sajátosságát képezik, elsődrendű bizonyítékok, úgy hogy ha csak egyetlen székely nyelvsajátság is volna e két kódexben olyan, a mely az alsó-drávai nyelvjárásban nem fordul elő s a székelynek kiváló sajátosságát képezi, meg kellene változtatnunk a nyelvjárás egyezéséről a szerző nyilvánította véleményét. Hangsúlyoznom kell azt is, hogy a nyelvsajátságok egyezéséből még éppen nem következnek az, a mit az értekezésben olvasunk (26.), hogy a kódex ugyanazon alsó-drávai nyelvjárás *területén* keletkezett. A *hol* kérdés eldöntéséhez biztos történeti adatok kellenek s ezek híján csak a hiábavaló sejtések és találgatások homályában kell tapogatóznunk, a miről ezen értekezés végső (VI.) fejezete is bizonyosságot teszen, a hol a szerző semmiképen sem tudja a kódexek keletkezésének *helyét* meghatározni.

Ne is bibelődjék vele, nem a nyelvészet feladata ez, a két kódex feldolgozásának folytatását várjuk tőle.

*Dr. Bartha József.*

**Az Elischer-féle Goethe-gyűjtemény katalógusa.** *Összeállította Heller Ágost, az Akadémia főkönyvtárnoka. Budapest. 1896. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása. Kis 8-rét. V + 145. l.*

Annak idején a napi sajtó is élénken foglalkozott azzal a szokatlanul érdekes adománnyal, mely fővárosunkat egy igazán speciális gyűjteménnyel gazdagította. Az Elischer-féle Goethe-gyűjtemény az, melyet Elischer Boldizsár budapesti ügyvéd több évtizedes áldozatkész buzgósága teremtett meg, s a mi halála

után unokaöccsének dr. Elischer Gyula egy. tanárnak rendelkezése alá jutott. Ez utóbbi azután a Magyar Tudományos Akademiának engedte át a becses örökséget azzal a föltétellel, hogy a gyűjtemény örök időken át az *Elischer-féle Goethe-gyűjtemény* nevet viselje s egy külön helyiségben alkalmas módon föllálítva és lajstromozva helyeztessék el. Mindez most már meg is történt s az Akadémia egész nyugodtan elviselhette azoknak támadását, a kik a nemzeti génusz nevében kötöttek bele azért, hogy palotájában helyet adott a minden idők egyik legnagyobb költőjére vonatkozó ritka gyűjteménynek.

Ennek a gyűjteménynek jelentősége csak akkor fog kitűnni, ha egy igazi Goethe-filolog alaposan átbuvarolja s a Goethe-irodalom nagy perspektívájából tekinti meg. Mindenesetre a legszokatlanabb jelenségek közé tartozik, hogy magánember ilyen impozáns méretű gyűjteményt állítson össze egyetlen egy irodalmi alakra vonatkozó dolgokból. Még ha Goethe, a költőkirály is ez az alak. Hogy ez a Goethe-filolog a mi tudományos köreinkből való lesz-e, vagy pedig valamelyik német egyetem vagy könyvtár emberei közül kerül ki — egészen egyre megy. A földolog az, hogy a kéziratanyag, továbbá az arcképgyűjtemény, melyben többek közt két unikum található, a Goethe-tudomány mai állásához mérten legyen áttanulmányozva.

A Heller Ágosttól összeállított katalógus az ilyenfajta érdeklődés fölkeltésére egészen alkalmas. Lehetőleg áttekinthető képet nyújt a gyűjtemény tartalmáról, hat csoportra osztva az egészet, u. m. a könyvek, kéziratok, arcképek, képek, emlékérmek és zeneművek csoportjára, a megfelelő alcsoportokkal. Így a könyvek csoportjában a következő osztályozás található: A) Művek: a) összes művek. b) dísz- és képes kiadások. B) Levelezés és beszélgetés. C) Goethére vonatkozó irodalom: a) életírások, kortársak és környezet; b) művek ismertetése és méltatása. D) Folyóiratok, értekezések, bibliográfia, katalógusok. Hasonló helyes szempontok szerint vannak kisebb részekre osztva a többi csoportok is.

Igen érdekesek a gyűjteményben levő kéziratok, Köztük *harmincznégy Goethe-kézirat*; a többi, összesen 144 db., a nagy költő kortársaitól való. A katalógus különösen amazoknak pontos jelzésére fordít nagy figyelmet, a miben a finom érzékű gyűjtőnek jegyzetei kétség nélkül nagy szolgálatot teljesítettek. A kézirat czíme mellett legtöbbször megtalálhatók a szükséges fölvilágosítások arra nézve is, hogy egyik-másik hol jelent meg, ki hitelesítette, s hogy a levelek különösen mire vonatkoznak? Egy szóval gondos munkálat, mely nagyon alkalmas lesz arra, hogy az akadémiai Goethe-szobát internacionális érdeklődés tárgyává tegye.

Az egész gyűjtemény a katalógus szerint mintegy 4100 da-

rabból, még pedig körülbelül 2500 drb nyomtatványból, 178 kéziratból, 1063 kép- és metszetből, 22 érem- és 366 zeneműből áll. Olyan gyűjtemény ez, melynek bármelyik német város is szívesen adott volna helyet.

Heller katalogusa Hornyánszky Viktor kiadásában németül is megjelent és így a külföldnek is meg van adva a mód, hogy e gyűjteményről tudomást szerezzen. (e.)

**Sammlung Bibliothekswissenschaftlicher Arbeiten.**  
*Herausgegeben von Karl Dziatzko. Heft 6—9.*

Immár kilencz füzet, — köztük egy pár kötetszámba menő is, — tanuskodik a göttingai egyetemi könyvtár tudós igazgatója, *Dziatzko* Károly bibliografiai tevékenységéről, melyben kiváló szorgalom és széleskörű szakavatottság egyesülnek. Gyűjteménye egyik legbecsesebb vállalat a bibliografia terén. Megannyi nevezetes kérdés alapos, szigoruan tudományos megvitatását tartalmazza minden egyes dolgozat, melyeknek szerzői a szerkesztővel együtt a németországi bibliografusok legkomolyabb gárdájához tartoznak. Így hát dilleltánsok és amatőrök nem sokat találhatnak ezekben a már külső megjelenésük által is minden népszerűségről lemondó füzetekben. Alapos, német értekezések ezek. Olvasmányuk természetesen nem valók, hanem a szakma embereire nézve rendkívül becsesek, a miről a bibliografiai időszaki sajtó megfigyelése révén bárki is meggyőződhetik. Minden egyes *Dziatzko*-kötet egy kis mozgalom megindítója.

Igen hosszas volna most mind a kilencz füzet tartalmát ismertetni s az első füzeteket illetőleg talán fölösleges is. 1887 óta jelentek meg az egyes részletek, s azóta — éppen a vállalat tekintélye folytán — egyes tételei, eredményei úgy szólván belementek a bibliografiai köztudatba. Csupán a teljesség kedvéért jegyezzük ide az első öt füzet pontos címét, míg az utóbb megjelent füzeteknek (6—9). némileg tartalmába is bepillantunk. Az 1. füzet: *Brambach Wilhelm, Psalterium. Bibliographischer Versuch über die liturgischen Bücher des christlichen Abendlandes* (1887. VIII + 56 l.); a 2-ik: *Dziatzko K., Beiträge zur Guttenbergfrage. Mit einem photographischen Facsimile des Helmaspergerschen Notariatsinstruments von 6. Nov. 1455. nach dem Original der k. Universitätsbibliothek zu Göttingen* (1889. VIII + 89 l.); a 3-ik: *Franke Joh. Die Abgabe der Pflichtexemplare von Druckerzeugnissen mit besonderer Berücksichtigung Preussens und des Deutschen Reiches. Unter Benutzung archivalischer Quellen* (1889. XIII + 234 l.); a 4-ik: *Dziatzko K., Gutenbergs früheste Druckerpraxis auf Grund einer mit Hilfe der Herren Dr. phil. K. Mayer und Cand. phil. J. Schnorrenberg ausgeführten Vergleichung der 42-zeiligen und 36-zeiligen Bibel dargestellt. Mit 8 Lichtdrucktafeln.* (1890. X + 132 l.); az 5-ik: *Dziatzko, Entwicklung*